

Edicija DRAGULJI LAGUNE

1. SAMARKAND, Amin Maluf
2. CRVENI ŠATOR, Anita Dajamant
3. ZAKON ČUTANJA, Mario Puzo
4. ČOVEK I DEČAK, Toni Parsons
5. DEVOJKA SA BISERNOM MINĐUŠOM, Trejsi Ševalije
6. BIBLIJA OTROVNE MASLINE, Barbara Kingsolver
7. KADA SI OTIŠAO, Megi O'Farel
8. NIKOM NI REČI, Harlan Koben
9. OGNJENA KAPIJA, Stiven Presfild
10. CARICA, Šan Sa
11. LOVAC NA ZMAJEVE, Haled Hoseini
12. AVANTURE NEVALJALE DEVOJČICE, Mario Vargas Ljosa
13. KOLIBA, Vilijem Pol Jang
14. RINGIŠPIL, Jelena Bačić Alimpić
15. SEDAM SUNACA I SEDAM LUNA, Žoze Saramago

DRAGULJI LAGUNE

DEVOJKA
SA BISERNOM
MINĐUŠOM
TREJSI ŠEVALIJE

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Tracy Chevalier

GIRL WITH A PEARL EARRING

Copyright © 1999 by Tracy Chevalier

Translation Copyright © 2002, 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

EDICIJA DRAGULJI LAGUNE

KNJIGA BROJ 5

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Моме оци

1664.

Majka mi nije rekla da dolaze. Posle je tvrdila kako nije želela da izgledam nervozno. Iznenadila sam se, jer sam mislila da me dobro poznaje. Nepoznati ljudi bi mislili da sam mirna. Kao beba nisam plakala. Samo moja majka bi zapazila kako mi se stežu vilice i šire ionako krupne oči.

Sekla sam povrće u kuhinji kad sam čula glasove ispred ulaznih vrata – ženski, svetao kao uglačani mesing, i muški, dubok i taman poput drveta stola na kom sam radila. U našoj kući su se retko čuli takvi glasovi. U tim glasovima sam čula debele tepihe, knjige, bisere i krzna.

Bilo mi je drago što sam pre njihovog dolaska dobro oribala prednje stepenište.

Majčin glas – šerpa, krčag – približavao se iz prednje sobe. Dolaze u kuhinju. Gurnula sam praziluk koji sam seckala na mesto, zatim spustila nož na sto, obrisala ruke o kecelju i stisnula usne da bi se opustile.

Majka se pojavila na vratima, oči su joj bile dva upozorenja. Žena iza nje morala je da se sagne, toliko je bila visoka, viša od muškarca koji je išao za njom.

Svi su u našoj porodici, čak i moji otac i brat, niskog rasta.

Žena je izgledala kao da ju je razduvao vetar, iako je dan bio tih. Kapa joj je stajala nakrivo, tako da su se sitne kovrdže

izvukle ispod nje i visile joj po čelu poput pčela, a ona ih je nestrpljivo sklanjala. Okovratnik bi joj trebalo ispraviti, a nije bio ni dovoljno krut. Sivi ogrtač zabacila je sa ramena, pa sam videla da ispod njene tamnoplave haljine raste beba. Rodiće se krajem godine, možda i ranije.

Ženino lice nalikovalo je ovalnom poslužavniku, ponekad bi sinulo, a ponekad bi zgaslo. Oči su joj bile dva smeđa dugmeta, retko sam viđala smeđe oči kod plavokosih. Trudila se da me gleda upadljivo strogo, ali nije mogla da usredsredi pogled, oči su joj lutale po kuhinji.

„To je, znači, ta devojka“, reče odjednom.

„To je moja kći Grit“, odgovori majka. S poštovanjem sam klimnula glavom.

„Hmm. Nije baš krupna. Je li dovoljno snažna?“ Kako se žena okrenula da pogleda muškarca, nabor njenog plašta zakačio je nož kojim sam radila i oborio ga sa stola tako da se zavrteo po podu.

Žena kriknu.

„Katarina“, reče muškarac mirno. Izgovorio je njeno ime kao da drži cimet u ustima. Žena začuta i s naporom pokuša da se pribere.

Zakoračila sam i podigla nož; pre nego što sam ga vratila na sto, obrisala sam oštricu keceljom. Nož je zakačio povrće. Vratila sam komadić mrkve na mesto.

Muškarac me je posmatrao očima sivim poput mora. Imao je izduženo, trouglasto lice, a izraz mu je bio smiren, za razliku od lica njegove žene koje je treperilo poput sveće. Nije imao brade ni brkova i to mi se svidelo, jer je delovao čisto. Nosio je crni ogrtač preko ramena, belu košulju i fini čipkasti okovratnik. Šešir mu je ležao na kosi crvenoj kao cigla mokra od kiše.

„Šta radiš ovde, Grit?“, upita me.

Pitanje me je iznenadilo, ali sam to mudro sakrila. „Sečem povrće, gospodine. Za supu.“

Uvek sam slagala povrće u krug, svako u odvojeni deo, poput komada pite. Bilo je pet komada: crveni kupus, luk, praziluk, mrkva i repa. Ivicom noža sam oblikovala svaki komad, a u sredinu sam spustila krug mrkve.

Muškarac kucnu prstom po stolu. „Jesu li složeni po redu kojim će ići u supu?“, upita, proučavajući krug.

„Ne, gospodine.“ Oklevala sam. Nisam mogla da kažem zašto tako slažem povrće. Jednostavno sam ga slagala onako kako sam osećala da treba, ali sam bila previše uplašena da to kažem jednom gospodinu.

„Vidim, odvojila si bele“, reče pokazujući repu i luk. „A narandžasto i tamnocrveno nisu zajedno. Zašto?“ Uzeo je parčence kupusa i komadić mrkve i protresao ih u ruci poput kockica.

Pogledala sam majku, koja lako klimnu glavom.

„Boje se tuku kad su jedna pored druge, gospodine.“

Podigao je obrve, kao da nije očekivao takav odgovor. „A da li ti treba mnogo vremena da složiš povrće pre nego što skuvaš supu?“

„Oh, ne, gospodine“, odgovorila sam zbunjeno. Nisam želela da pomisli da sam lenja.

Krajičkom oka sam uhvatila pokret. Moja sestra Agnes virila je kroz dovratka i odmahnula glavom na moj odgovor. Ja retko lažem. Spustila sam pogled.

Muškarac lako okrenu glavu i Agnes nestade. Bacio je komadiće mrkve i kupusa u njihove delove. Kupus je delimično pao u luk. Želela sam da ispružim ruku i vratim ga na mesto. Nisam, ali on je znao da sam htela. Isprobavao me je.

„Dosta je brbljanja“, izjavi žena. Iako se ozlojedila zbog pažnje koju mi je posvetio njen muž, namrštila se na mene,

a ne na njega. „Onda, sutra?“ Bacila je pogled na muškarca pre nego što je izletela iz kuhinje; majka je izašla za njom. Muškarac je još jednom pogledao ono što će postati supa, zatim mi je klimnuo i otišao za ženama.

Sedela sam pored točka od povrća kad se majka vratila. Čekala sam da progovori. Pognula je ramena kao da joj je hladno, iako je bilo leto, a u kuhinji je bilo toplo.

„Počinješ sutra da radiš kod njih kao služavka. Ako budeš dobro radila, dobijaćeš osam novčića dnevno. Živećeš s njima.“

Stisnula sam usne.

„Ne gledaj me tako, Grit“, reče majka. „Tako mora, sada kad se tvoj otac više ne bavi svojim zanatom.“

„Gde žive?“

„Na Ude Langendijku, tamo gde preseca Molenport.“

„Na Papističkom uglu? Oni su katolici?“

„Moći ćeš da dolaziš kući nedeljom. Pristali su na to.“

Majka sklopi ruke nad repom, sakupi je zajedno sa nešto kupusa i luka i spusti sve to u lonac s vodom koji je čekao na vatri. Parčići pite, koje sam tako pažljivo napravila, bili su uništeni.

Popela sam se uz stepenice da vidim oca. Sedeo je na tavanu, pored prednjeg prozora. Svetlost mu je dodirivala lice. To mu je sada bilo nešto najbliže gledanju.

Otac je bio slikar pločica, prsti su mu i dalje bili umrljani plavim od slikanja kupidona, služavki, vojnika, brodova, dece, riba, cveća i životinja na belim pločicama. Polirao ih je, pekao i prodavao. Jednog dana peć je eksplodirala, uništivši mu oči i posao. Imao je sreće – dva čoveka su poginula.

Sela sam pored njega i uzela ga za ruku.

„Čuo sam“, reče, pre nego što sam stigla da progovorim. Njegov sluh je preuzeo moć očiju koje više nije imao.

„Žao mi je, Grit. Voleo bih da sam te bolje obezbedio.“ Mesto na kom su mu nekad bile oči, tamo gde je lekar ušio kožu, izgledalo je ojađeno. „Ali on je dobar gospodin, i pošten. Lepo će postupati s tobom.“ O ženi nije rekao ništa.

„Kako možeš da budeš siguran u to, oče? Da li ga poznaješ?“

„Zar ti ne znaš ko je on?“

„Ne.“

„Sećaš li se slike koju smo videli u Gradskoj kući pre godinu-dve, one koju je Van Rejven izložio kada ju je kupio? Pogled na Delft, sa Roterdamske i Hidamske kapije. Slika na kojoj nebo zauzima toliko mnogo mesta, a sunce pada na neke zgrade.“

„A boja u sebi ima peska kako bi cigle i krovovi izgledali hrapavo“, dodala sam. „Vide se i duge senke u vodi i mali ljudi na obali bližoj nama.“

„To je ta.“ Očeve očne duplje se raširiše, kao da još ima oči i ponovo gleda sliku.

Dobro sam je se sećala. Setila sam se i da sam, kada sam je videla, pomislila kako sam mnogo puta stajala na tom mestu, a nikad nisam videla Delft kao što ga je video slikar.

„Taj čovek je bio Van Rejven?“

„Gospodar?“ Otac se zakikota. „Ne, ne, dete moje, nije to bio on. To je bio slikar. Vermer. To su bili Johanes Vermer i njegova žena. Čistićeš njegov atelje.“

Uz ono malo stvari koje sam nosila sa sobom majka je dodala još po jednu kapu, okovratnik i kecelju, kako bih svaki dan mogla da operem jedne, a nosim druge, i uvek izgledam čisto. Dala mi je i ukrasni češalj od kornjačinog oklopa, u

obliku školjke, koji je pripadao mojoj baki, isuviše fin da ga nosi jedna služavka, kao i molitvenik, da ga čitam kad osetim potrebu da uteknem od katolicizma oko sebe.

Dok smo pakovale moje stvari, objasnila mi je zašto odlazim da radim kod Vermerovih. „Ti znaš da je tvoj novi gospodar starešina Esnafa Svetog Luke, što je bio i kad se tvom ocu prošle godine dogodila nesreća?“

Klimnula sam, i dalje zapanjena što ću raditi za takvog umetnika.

„Esnaf se brine za svoje članove kako najbolje može. Sećaš li se kutije u koju je tvoj otac godinama spuštao novac? Taj novac ide majstorima u nevolji u kakvoj smo mi sada. Ali on pomaže samo donekle, vidiš, naročito sada kada je Frans otišao na zanat, a u kuću ne stiže nikakva zarada. Nemamo izbora. Nećemo prihvatiti javnu milostinju, ne ako možemo bez toga. Onda je tvoj otac čuo da tvoj novi gospodar traži služavku sposobnu da mu čisti atelje a da ništa ne pomeri, pa je ponudio tebe, misleći da će, kao starešina i čovek upoznat s našim stanjem, Vermer verovatno želeti da pomogne.“

Razmišljala sam o njenim rečima. „Kako se čisti soba a da se ništa ne pomeri?“

„Naravno da moraš da pomeriš stvari, ali treba da nađeš način da ih vratiš tačno na mesto, tako da se čini da ništa nije pomerano. Kao što radiš za oca, sada kad on ne vidi.“

Posle očeve nesreće naučili smo da stavljamo stvari tamo gde je on mogao da ih nađe. Ipak, jedno je raditi to za slepog čoveka, a sasvim drugo za čoveka s očima slikara.

Agnes mi ništa nije rekla nakon posete. Kad sam te noći legla u krevet pored nje, ćutala je, mada mi nije okrenula leđa. Ležala je i zurila u tavanicu. Kad sam ugasila sveću,

---

postalo je toliko mračno da nisam ništa videla. Okrenula sam se prema njoj.

„Znaš da ne želim da idem, ali moram.“

Tišina.

„Potreban nam je novac. Nemamo ništa, sada kad otac više ne može da radi.“

„Osam novčića dnevno i nije baš mnogo novca.“ Agnesin glas je bio hrapav, kao da joj je grlo prekriveno paučinom.

„Doneće porodici hleba. I još nešto. Nije to malo.“

„Biću sasvim sama. Ostavljaš me potpuno samu. Prvo Frans, a sada ti.“

Agnes je od svih nas najviše uznemirio Fransov odlazak prethodne godine. On i ona uvek su se gložili kao pas i mačka, ali kada je otišao, danima je bila utučena. Sa deset godina bila je najmlađa od nas troje dece i nije znala za vreme kada Fransa i mene nije bilo.

„Tu će i dalje biti otac i majka. A ja ću dolaziti nedeljom. Osim toga, Fransov odlazak nije bio iznenađenje.“ Godinama smo znale da će naš brat otići da šegrtuje kad napuni trinaest godina. Naš otac je mnogo štedeo da plati nadoknadu za njegovo šegrtovanje i govorio je nadugačko kako će Frans naučiti drugu stranu zanata i da će, kad se vrati, zajedno podići fabriku pločica.

Sada je naš otac sedeo pored prozora i nikada nije govorio o budućnosti.

Posle nesreće Frans je došao kući na dva dana. Od tada nije dolazio. Poslednji put sam ga videla kad sam otišla na drugi kraj grada, u fabriku u kojoj je učio zanat. Izgledao je iznureno, a po rukama i mišicama imao je opekotine od vađenja pločica iz peći. Rekao mi je da radi od zore do kasno uveče, tako da je ponekad preumoran čak i da jede. „Otac mi

---

uopšte nije rekao da će biti ovako teško“, mrmljao je ogorčeno. „Uvek je govorio da ga je šegrtovanje izgradilo.“

„Možda i jeste“, odgovorila sam. „Napravilo je od njega ono što je sad.“

Kad sam se sledećeg jutra spremila da krenem, otac je polako izašao na prednje stepenice, pipajući usput. Zagrlila sam majku i Agnes. „Nedelja će doći za tren oka“, rekla je majka.

Otac mi je pružio nešto umotano u maramicu. „Da te podseća na dom“, rekao je. „Na nas.“

To je bila njegova pločica koju sam najviše volela. Većinom, pločice koje smo imali u kući bile su na neki način oštećene – okrnjene, ukrivo isečene ili im je slika bila zamrljana, jer je peć bila pretopla. Ovu je pak otac sačuvao naročito za nas. Slika je bila jednostavna – dečak i starija devojčica. Samo su šetali, nalik na mene i Fransa kad šetamo zajedno – očigledno je otac mislio na nas dok je slikao. Dečak je išao malo ispred devojčice, ali se okrenuo da nešto kaže. Lice mu je bilo nestašno, kosa raščupana. Devojčica je nosila kapu kao što je ja nosim, ne poput većine devojčica, krajeva podvezanih ispod brade ili iza vrata. Ja sam više volela bele kape širokog oboda koji mi uokviruje lice, potpuno pokriva kosu i spušta se u vrhove s obe strane lica, tako da mi se sa strane izraz ne vidi. Održavala sam kape krutima tako što sam ih kuvala u vodi s ljuskama krompira.

Izašla sam iz kuće noseći stvari svezane u kecelju. Još je bilo vrlo rano – susedi su prolivali kofe vode na stepenice i ulicu ispred svojih kuća i prali ih. Sada će Agnes preuzeti tu dužnost, kao i mnoge druge koje sam ja obavljala. Njen život se takođe menja.

Ljudi su mi klimali glavama i radoznalo me posmatrali dok sam prolazila. Niko me nije upitao kuda idem niti mi uputio ljubaznu reč. Nije bilo potrebe – znali su šta se događa porodicama kada muškarac izgubi posao. Ovo je bilo nešto o čemu će kasnije raspravljati – mlada Grit je postala služavka, njen otac ne može da izdržava porodicu. Ipak, neće likovati. To bi lako moglo i njima da se dogodi.

Celog svog života prolazila sam ovom ulicom, ali nikad nisam bila toliko svesna da sam leđima okrenuta svom domu. Ipak, kad sam stigla do kraja i izgubila se svojoj porodici s vidika, postalo mi je nešto lakše da mirno hodam i gledam oko sebe. Jutro je još bilo sveže, sivo, ravno nebo je poput čaršava prekrivalo Delft, letnje sunce još nije bilo dovoljno jako da ga razgori. U kanalu, duž kog sam išla, ogledalo se belo svetlo prošarano sivim. Kako sunce bude jače grejalo, kanal će potamneti do boje močvare.

Frans, Agnes i ja često smo sedeli pored tog kanala i bacali u njega svašta – šljunak, štapove, jednom i slomljenu pločicu – i zamišljali šta ti predmeti dotiču na dnu – ne ribe, nego stvorenja iz naše mašte, s mnogo očiju, ruku, krljušti i peraja. Frans je izmišljao najzanimljivija čudovišta. Agnes se najviše plašila. Ja sam uvek prekidala ovu igru, jer sam oduvek bila suviše sklona da vidim stvari onakve kakve jesu, da bih mogla da izmislim neke nepostojeće.

Po kanalu je plovilo nekoliko čamaca u pravcu pijace. Nije bio pijačni dan; tada je kanal obično toliko pun čamaca da se ne vidi voda. Jedan čamac je nosio rečnu ribu za tezge na Hijeronimovom mostu. Drugi je bio nizak, natovaren ciglama. Ljudi koji su vozili čamce doviknuli su mi pozdrave. Klimnula sam im i spustila glavu kako bi mi obod kape sakrio lice.

Prešla sam most preko kanala i skrenula na otvoreni prostor Pijačnog trga, čak i ovako rano prepunog ljudi koji su išli tamo-amoo nekim poslom – kupovali su meso u Kući mesa, hleb kod pekara, nosili drvo na merenje u Kuću vage. Deca su kupovala za roditelje, šegrti za svoje majstore, služavke za gospodare. Konji i kola kloparali su po kamenim pločama. Desno od mene bila je Gradska kuća sa svojom ukrašenom fasadom i belim mermernim licima koja zure nadole sa lukova prozora. Levo je stajala Nova crkva, u kojoj sam pre šesnaest godina krštena. Njen visoki, vitki toranj podsećao me je na kamenu kavez za ptice. Otac nas je jednom odveo tamo. Nikad neću zaboraviti sliku Delfta kako se širi ispod nas; svaka uska kuća od cigle, strmi crveni krov i zeleni kanal ostali su mi zauvek urezani u pamćenje, sićušni, pa ipak raspoznatljivi. Pitala sam tada oca da li svaki holandski grad izgleda ovako, ali on nije znao da mi kaže. On nikad nije bio ni u jednom drugom gradu, čak ni u Hagu, udaljenom svega dva sata hoda.

Došla sam do središta trga. Tu su kamene ploče bile položene u obliku osmokrake zvezde unutar kruga. Svaki krak pokazivao je prema drugom kraju Delfta. Mislila sam o tom mestu kao o samom središtu grada i središtu mog života. Frans, Agnes i ja smo se igrali u toj zvezdi još otkako smo dovoljno poodrasli da idemo na pijacu. U našoj omiljenoj igri svako bi odabrao jedan krak i imenovao nešto – rodu, crkvu, kolica s jednim točkom, cvet – a onda bismo otrčali u tom pravcu tražeći tu stvar. Tako smo istražili veliki deo Delfta.

Jedan krak, ipak, nikad nismo pratili. Nikada nisam bila na Papističkom uglu, gde žive katolici. Kuća u kojoj je trebalo da radim udaljena je samo deset minuta hoda od moje kuće, vreme za koje provri lonac vode, ali ja nikad nisam ni prošla pored nje.

Nisam poznavala nijednog katolika. U Delftu ih nije bilo mnogo, a nijedan nije živeo u našoj ulici niti radio u radnjama u koje smo odlazili. Nismo ih izbegavali, ali oni su se držali za sebe. U Delftu su bili tolerisani, ali se očekivalo da se ne razmeću otvoreno svojom verom. Održavali su mise privatno, na skromnim mestima koja spolja nisu ličila na crkve. Moj otac je radio s katolicima i govorio mi kako se ne razlikuju od nas. Ako išta, manje su ozbiljni. Vole da jedu, piju, pevaju i igraju igre. Govorio je o tome skoro kao da im zavidi.

Sada sam pošla u pravcu tog kraka zvezde. Išla sam preko pijace sporije od svih, jer sam oklevala da napustim to dobro poznato mesto. Prešla sam most preko kanala i skrenula levo, u Ude Langendijk. S moje leve strane kanal je tekao uporedo s ulicom, odvajajući je od Pijačnog trga.

Na raskršću s Molenportom, na klupi, ispred otvorenih vrata kuće, sedele su četiri devojčice. Poređale su se po veličini, od najstarije, koja je bila otprilike Agnesinih godina, do najmlađe, koja je imala oko četiri. Jedna od devojčica u sredini držala je u krilu bebu – krupnu bebu koja je verovatno već propuzala i uskoro će prohodati.

Petoro dece, mislila sam. I još jedno na putu.

Najstarija je pravila mehurove, duvajući kroz školjku pričvršćenu na vrh šupljeg štapa. Naprava je ličila na one kakve je otac pravio za nas. Ostale su skakale i hvatale mehurove kako su se pojavljivali. Devojčica s bebom u krilu nije mogla mnogo da se pomera, uhvatila je svega nekoliko mehurova, iako je sedela pored one koja ih je pravila. Najmlađa, s kraja, bila je najmanja, sedela je najdalje i nije mogla da dohvati mehurove. Sledeća je bila najbrža, bušila je mehurove i pljeskala ih rukama. Imala je najsvetliju kosu od njih četiri, crvenu, poput suvog zida od cigle iza nje. Najmlađa i devojčica

s bebom imale su plave kovrdže poput svoje majke, dok je kosa najstarije bila iste tamnocrvene boje kao u njihovog oca.

Gledala sam svetlokosu devojčicu kako hvata mehurove, kako ih buši baš pre nego što dotaknu pločice, poređane ukoso, u sive i bele redove ispred kuće. S njom neće biti lako, mislila sam. „Bolje da ih hvataš pre nego što padnu na zemlju“, rekoh, „inače će te pločice morati ponovo da se ribaju.“

Najstarija devojčica spusti lulicu. Četiri para očiju zurila su u mene istim pogledom, koji nije ostavljao mesta sumnji da su sestre. Videla sam razne crte njihovih roditelja na njima – sive oči u jedne, svetlosmeđe u druge, uska lica, nestrpljive pokrete.

„Jesi li ti nova služavka?“, upita najstarija.

„Rekli su nam da te čekamo“, upade devojčica svetlocrvene kose pre nego što sam stigla da odgovorim.

„Kornelija, idi i pozovi Taneke“, reče joj najstarija.

„Idi ti, Alejdis“, naredi Kornelija najmlađoj, koja me je gledala sivim očima, ali se nije ni pomakla.

„Idem ja.“ Najstarija mora da je mislila da je moj dolazak ipak važna stvar.

„Ne, idem ja“, skoči Kornelija i otrča ispred svoje starije sestre, ostavivši me samu s dve ćutljivije devojčice.

Pogledala sam bebu koja se meškoljila u sestrinom krilu. „Je li ti to brat ili sestra?“

„Brat“, odgovori devojčica glasom mekim poput perjanog jastuka. „Zove se Johanes. Nemoj da ga zoveš Jan.“ Poslednje reči je izrekla kao da su dobro poznati refren.

„Shvatam. A kako se ti zoveš?“

„Lisbet. A ovo je Alejdis.“ Najmlađa mi se nasmeši. Obe su bile brižljivo obučene u smeđe haljine s belim keceljama i kapama.

„A tvoja starija sestra?“

„Marthe. Nemoj da je zoveš Marija. Naša baka se zove Marija. Marija Tins. Ovo je njena kuća.“

Beba poče da cvili. Lisbet ju je cupkala na kolenima.

Pogledala sam kuću. Bila je svakako veća od naše, ali ne ogromna kao što sam se plašila. Imala je dva sprata i tavan, dok je naša imala samo jedan sprat i mali tavan. Nalazila se uz ulicu, Molenport joj se pružao duž jedne strane, pa je bila nešto šira od ostalih kuća u ulici. Činilo se da je manje sabijena od većine kuća u Delftu, zbijenih jedna pored druge u uske nizove cigala duž kanala, u čijoj su se zelenoj vodi ogledali njihovi dimnjaci i strmi krovovi. Prozori u prizemlju ove kuće bili su vrlo visoki, a na prvom spratu bila su tri prozora, jedan blizu drugog, a ne samo dva kao na ostalim kućama u ulici.

S prednje strane kuće videla se Nova crkva, odmah s druge strane kanala. Čudan pogled za katoličku porodicu, pomislila sam. Crkva u koju nikad neće ući.

„Znači, ti si služavka, je li?“, začula sam glas iza sebe.

Žena koja je stajala na vratima imala je široko lice prekriveno ožiljcima od neke ranije bolesti. Nos joj je bio mesnat i nepravilan, a usta mala, debelih stisnutih usana. Imala je svetloplave oči, kao da je u njih uhvatila nebo. Nosila je sivosmeđu haljinu s belom bluzom, kapu čvrsto nataknutu na glavu i keclju manje čistu od moje. Zatvorila je prolaz stojeći na vratima, pa su Marthe i Kornelija morale da se proguraju pored nje. Gledala me je skrštenih ruku kao da očekuje izazov.

Već oseća da je ugrožavam, pomislila sam. Maltretiraće me ako je pustim.

„Zovem se Grit“, rekla sam zureći mirno u nju. „Ja sam nova služavka.“

Žena se premesti s noge na nogu. „Onda bolje uđi“, reče posle trenutak-dva. Ušla je u senovitu unutrašnjost i oslobodila vrata.

Prekoračila sam prag.

Ono čega se uvek setim kad pomislim na dan kad sam prvi put ušla u predvorje, jesu slike. Stala sam na vratima stežući svoj zavežljaj i buljila. Viđala sam slike i ranije, ali nikada ovoliko u jednoj prostoriji. Izbrojala sam ih jedanaest. Najveća je predstavljala dva muškarca, gotovo naga, kako se rvu. Nisam to prepoznala kao priču iz Biblije i pitala sam se je li to neka katolička tema. Druge slike prikazivale su mnogo bliskije stvari – hrpe voća, predele, brodove na moru, portrete. Činilo se da ih je izradilo nekoliko slikara. Pitala sam se koje od njih je naslikao moj novi gospodar. Nijedna nije bila onakva kakvu bih od njega očekivala.

Kasnije sam otkrila da su sve slike bile dela drugih slikara – on je retko držao sopstvene dovršene slike u kući. Bio je ne samo slikar nego i trgovac umetničkim predmetima, pa je slika bilo u gotovo svakoj prostoriji, čak i tamo gde sam spavala. Ukupno ih je bilo preko pedeset, iako se broj s vremenom menjao kako ih je kupovao i prodavao.

„Dođi, nije vreme da se zija i dokoliči.“ Žena hitro krenu dugačkim hodnikom koji se protezao duž cele strane kuće. Išla sam za njom dok nije naglo skrenula levo u jednu sobu. Na zidu, preko puta vrata, visila je slika veća od mene. Bio je to Hrist na krstu, a oko njega su bili Devica Marija, Marija Magdalena i Sveti Jovan. Pokušavala sam da ne buljim, ali bila sam zaprepašćena veličinom i predmetom slike. „Katolici se ne razlikuju od nas“, govorio je moj otac. Ali mi nismo imali ovakvih slika u kući, ni u crkvama niti bilo gde drugde. Od sada ću svaki dan gledati ovu sliku.

Uvek sam o toj sobi mislila kao o sobi raspeća. Nikad se u njoj nisam osećala ugodno. Slika me je toliko iznenadila da nisam primetila ženu koja je sedela u uglu, sve dok nije progovorila. „Pa, devojko“, reče ona, „ovo je nešto novo za tebe.“ Sedela je u udobnoj stolici i pušila lulu. Zubi kojima je stezala kamiš bili su smeđi, a njeni prsti umrljani mastilom. Ostatak je bio besprekoran – crna haljina, čipkani okovratnik, kruta bela kapa. Iako joj je izBORANO lice bilo strogo, svetlosmeđe oči izgledale su veselo.

Bila je od one vrste starica koje izgledaju kao da će sve nadživeti.

Ona je Katarinina majka, pomislila sam odjednom. Ne samo zbog boje očiju i pramena sedih kovrdža koji joj je pobegao ispod kape, baš kao u njene kćeri. Imala je držanje nekoga ko je navikao da se brine o manje sposobnima – da se brine o Katarini. Shvatila sam zašto sam dovedena pred nju, a ne pred njenu kćer.

Iako je izgledalo kao da me gleda nemarno, pogled joj je bio pažljiv. Kad je skupila oči, shvatila sam da zna šta mislim. Okrenula sam glavu tako da mi kapa skriva lice.

Marija Tins povuče dim i zakikota se. „Tako je, devojko. Ovde čuvaj svoje misli za sebe. Dakle, radićeš za moju kćer. Ona je izašla u kupovinu. Taneke će te provesti okolo i objašniće ti tvoje dužnosti.“

Klimnula sam. „Da, gospođo.“

Taneke, koja je stajala pored starice, prođe pored mene. Krenula sam za njom. Oči Marije Tins utiskivale su mi se u leđa. Čula sam kako se ponovo kikoće.

Taneke me je povelu prvo u zadnji deo kuće, gde su bile kuhinja i praonica i dve ostave. Praonica je izlazila na malo dvorište puno belog rublja koje se sušilo.

„Ovo treba opeglati, za početak“, reče Taneke. Ništa nisam rekla, iako mi se činilo da podnevno sunce još nije izbelilo rublje.

Povela me je natrag u kuću i pokazala mi rupu na podu jedne ostave u koju su se spuštale lestve. „Spavaćeš ovde“, objavi ona. „Baci svoje stvari dole, a posle možeš da se raspakuješ.“

Oklevajući spustila sam zavežljaj u tamni otvor, misleći na kamenje koje smo Agnes, Frans i ja bacali u kanal da isteramo čudovišta. Moje stvari tupo udariše o zemljani pod. Osećala sam se kao drvo jabuke s kog otpada plod.

Pošla sam za Taneke nazad niz hodnik u koji su se otvarale sve sobe – mnogo više soba nego u našoj kući. Pored sobe raspeća, u kojoj je sedela Marija Tins, prema prednjem delu kuće, bila je manja soba s dečjim nošama, malim stolicama i stolom na kom je stajalo razno glineno posuđe, svećnjaci, makaze za sveće i odeća, sve u neredu.

„Ovde spavaju devojčice“, promrmlja Taneke, možda postidena zbog vašara.

Ponovo je izašla u hodnik i otvorila vrata velike sobe; svetlo je ulazilo kroz prednje prozore i padalo na pod od crvenih i sivih pločica. „Velika soba“, mrmljala je. „Ovde spavaju gospodar i gospodarica.“

Oko njihovog kreveta visile su zelene svilene zavese. Bilo je i drugog nameštaja – veliki plakar s ukrasima od slonovače, sto od svetlog drveta gurnut do prozora, a oko njega nekoliko stolica presvučenih španskom kožom. Ali opet su slike bile ono što me je zapanjilo. Ovde ih je bilo više nego bilo gde drugde. Čutke sam ih izbrojala devetnaest. Najviše je bilo portreta – činilo se da predstavljaju članove obe porodice. Bila je tu i slika Device Marije, kao i jedna koja je prikazivala tri kralja kako se klanjaju detetu Hristu. S nelagodom sam zurila u obe.

„Sada gore.“ Taneke prva pođe uz stepenice, a onda stavi prst na usta. Pela sam se što sam tiše mogla. Na vrhu stepenica sam pogledala okolo i videla zatvorena vrata. Iza njih je vladala tišina; znala sam da je on tu.

Stajala sam, očiju prikovanih za vrata, ne usuđujući se da se maknem, za slučaj da se otvore i on stupi napolje.

Taneke se nagnu prema meni i prošaputa: „Čistićeš ovde. To će ti mlada gospodarica objasniti kasnije. A ovo“ – pokaza prema vratima u zadnjem delu kuće – „to su sobe *moje* gospodarice. Samo ja ulazim tamo da čistim.“

Tiho smo sišle niz stepenice. Kad smo se vratile u praonicu, Taneke reče: „Preuzećeš brigu o rublju.“ Pokazala mi je na veliku gomilu odeće – malo su zaostali s pranjem. Namučiću se da postignem. „U kuhinji je cisterna, ali bolje je da uzimaš vodu iz kanala – dovoljno je čista u ovom delu grada.“

„Taneke“, rekoh tiho, „ti si sve ovo radila sama? Kuvala, čistila i prala?“

Odabrala sam prave reči. „I išla u neke nabavke.“ Taneke se nadimala od ponosa na svoju sposobnost. „Kupovinu obavlja uglavnom mlada gospodarica, naravno, ali ne ide po sirovo meso i ribu kada nosi dete. A to je *često*“, dodade šapatom. „Ići ćeš u Kuću mesa, a i po ribu. I to će biti jedna od tvojih dužnosti.“

Tim rečima ostavila me je s rubljem. Sada nas je, uključujući i mene, u kući bilo desetoro, od čega jedna beba koja će prljati više rublja od svih ostalih. Praću rublje svaki dan, ruke će mi ogrubeti i ispucati od sapuna i vode, lice će mi pocrveneti od stajanja u pari, leđa će me boleti od dizanja mokrog rublja, mišice će mi goreti od peglanja. Ali bila sam nova i bila sam mlada – očekivala sam da ću dobiti najteže zadatke.

Rublje je moralo da stoji u vodi jedan dan pre nego što ga operem. U ostavi, koja je vodila u podrum, pronašla sam dva

metalna lonca za vodu i bakarni čajnik. Ponela sam lonce i pošla dugačkim hodnikom ka prednjim vratima.

Devojčice su još sedele na klupi. Sad je Lisbet držala lulicu, a Marthe je hranila bebu hlebom potopljenim u mleko. Kornelija i Alejdis su jurile mehurove. Kad sam se pojavila, stale su i s iščekivanjem se zagledale u mene.

„Ti si nova služavka“, izjavi devojčica svetlocrvene kose.

„Jesam, Kornelija.“

Kornelija podiže kamenčić i baci ga preko staze u kanal. Po mišicama je imala dugačke ogrebotine – mora da je dirala kućnu mačku.

„Gde ćeš da spavaš?“, upita Marthe, brišući prljave prste o kecelju.

„U podrumu.“

„Tamo nam se sviđa“, reče Kornelija. „Hajdemo tamo da se igramo!“

Potrčala je unutra, ali nije otišla daleko. Pošto je niko nije sledio, vratila se ljutitog lica.

„Alejdis“, rekoh, pružajući ruku prema najmlađoj devojčici, „hoćeš li da mi pokažeš gde da uzmem vodu na kanalu?“

Ona me uze za ruku i podiže pogled ka meni. Oči su joj bile kao dva sjajna siva novčića. Prešle smo ulicu. Kornelija i Lisbet išle su za nama. Alejdis me je povelu do stepenica koje su se spuštale ka vodi. Dok smo virile, čvršće sam joj stegla ruku, kao što sam činila s Fransom i Agnes kad god smo bili blizu vode.

„Odmakni se od ivice“, naredila sam. Alejdis poslušno koraknu unazad. Ali Kornelija je išla odmah iza mene dok sam silazila noseći lonce.

„Kornelija, hoćeš li da mi pomogneš da ponesem vodu? Ako nećeš, vrati se svojim sestrama.“

Pogledala me je i učinila najgoru stvar. Da se namrgodila ili povikala, znala bih da sam je savladala. Ali ona se nasmejala.

Pružila sam ruku i ošamarila je. Lice joj je pocrvenelo, ali nije zaplakala. Ustrčala je uz stepenice. Alejdis i Lisbet su me ozbiljno gledale odozgo.

Obuzelo me je neko osećanje. Ovako će biti s njenom majkom, mislila sam, samo što nju neću moći da ošamarim.

Napunila sam lonce i ponela ih na vrh stepenica. Kornelije nije bilo. Marthe je još sedela s Johanesom. Unela sam jedan lonac u kuhinju, naložila vatru, napunila bakarni čajnik i stavila ga da se greje.

Kad sam se vratila, Kornelija je ponovo bila napolju, lica još crvenog. Devojčice su se igrale čigrom na sivim i belim pločicama. Nijedna me nije pogledala.

Lonac koji sam ostavila nestao je. Pogledala sam u kanal i videla ga kako plovi, dnom nagore, blizu stepenica ali van dohvata.

„Da, s tobom neće biti lako“, mrmrljala sam. Potražila sam oko štapa da ga upecam, ali nisam našla nijedan. Ponovo sam napunila drugi lonac i unela ga unutra, okrenuvši glavu tako da mi devojčice ne vide lice. Spustila sam lonac na vatru pored čajnika. Onda sam ponovo izašla, ovoga puta noseći metlu.

Kornelija je bacala kamenje na lonac, verovatno se nadajući da će ga potopiti.

„Dobićeš još jedan šamar ako ne prestaneš.“

„Reći ću majci. Nas služavke ne tuku.“ Kornelija baci još jedan kamen.

„Hoćeš li da kažem tvojoj baki šta si uradila?“

Izraz straha pređe Kornelijinim licem. Bacila je kamenje iz ruku.

Kanalom je plovio jedan čamac iz pravca Gradske kuće. Prepoznala sam veslača od jutros – isporučio je svoj tovar

cigala i čamac je sad bio mnogo viši. Široko se nasmešio kada me je video.

Pocrvenela sam. „Molim vas, gospodine“, počela sam. „Možete li da mi pomognete da uhvatim taj lonac?“

„Aha, sad me gledaš, sad kad ti treba nešto od mene, je li? To je već promena!“

Kornelija me je radoznalo posmatrala.

Progutala sam knedlu. „Ne mogu da dohvatim lonac odavde. Možda biste mogli...“

Čovek se nagnu, upeca lonac, izli vodu iz njega i pruži mi ga. Strčala sam niz stepenice i uzela ga. „Hvala vam. Vrlo sam zahvalna.“

Nije puštao lonac. „To je sve što ću dobiti? Nema poljupca?“ Posegao je i povukao me za rukav. Trgla sam ruku i otela mu lonac.

„Ovoga puta ne“, rekla sam što sam veselije mogla. Nikad nisam umela ovako da ćaskam.

Nasmejao se. „Tragaću za loncima kad god prođem ovuda, zar ne, mlada gospođice?“ Namignuo je Korneliji. „Lonci i poljupci.“ Uzeo je veslo i odmakao čamac.

Dok sam se penjala stepenicama na ulicu, učinilo mi se da sam videla pokret iza srednjeg prozora na spratu, na sobi gde je bio on. Zurila sam, ali sam videla samo odraz neba.

Katarina se vratila kad sam iznosila rublje u dvorište. Prvo sam čula zveckanje njenih ključeva u hodniku. Visili su joj na velikoj alci, odmah ispod pojasa, i udarali joj o bok. Meni je to izgledalo neudobno, ali ona ih je nosila s velikim ponosom. Onda sam je čula kako u kuhinji daje naređenja Taneke i dečku koji joj je doneo stvari iz kupovine. Oboma se obraćala oštro.

Nastavila sam da skidam i slažem čaršave, salvete, jastučnice, stolnjake, košulje, bluze, kecelje, maramice, okovratnike, kape. Bili su nemarno rašireni, zgužvani ponegde, tako da je tkanina i dalje bila vlažna. Nisu bili ni istreseni pre širenja, pa je posvuda bilo prevoja. Moraću ceo dan da peglam da bih ih upristojila.

Katarina se pojavila na vratima. Izgledala je umorno i kao da joj je vruće, iako sunce još nije bilo u zenitu. Bluza joj je neuredno visila preko plave suknje, a siva kućna haljina koju je obukla već je bila izgužvana. Plava kosa joj se još više ukovrdžala, naročito jer nije stavila kapu da je ukroti. Kovrdže su se borile sa češljem koji ih je držao skupljene u punđu.

Izgledala je kao da joj je neophodno da neko vreme mirno posedi pored kanala, gde bi je prizor vode smirio i osvežio.

Nisam bila sigurna kako da se ponašam prema njoj – nikad nisam bila služavka, niti smo ih mi u kući imali. U našoj ulici nije bilo posluge. Niko nije mogao to sebi da priušti. Spustila sam rublje koje sam slagala u korpu i klimnula joj glavom. „Dobro jutro, gospođo.“

Namrštila se; shvatila sam da je trebalo da sačekam da ona prva progovori. Moraću da budem pažljivija s njom.

„Taneke te je provela kroz kuću?“, upita.

„Jeste, gospođo.“

„Dobro, onda ćeš znati šta treba da radiš i to ćeš raditi.“ Oklevala je, kao da je ostala bez reči, a meni je sinulo da ona zna kako da mi bude gospodarica isto onoliko koliko i ja kako da joj budem služavka. Taneke je verovatno uvežbala Marija Tins i ova je i dalje slušala njena naređenja, šta god joj Katarina govorila.

Moraću da joj pomognem a da ona to ne primeti.

„Taneke mi je objasnila da, pored brige za rublje, želite da idem po meso i ribu, gospođo“, rekoh oprezno.

Katarina sinu. „Tako je. Povešće te kad završiš s pranjem. Posle ćeš ići sama svaki dan. Kao i u ostale nabavke kad te pošaljem“, dodala je.

„Da, gospođo.“ Čekala sam. Kad više ništa nije rekla, skinula sam mušku košulju s konopca.

Katarina je zurila u košulju. „Sutra ćeš“, objavila je dok sam slagala košulju, „otići gore gde treba da čistiš. Rano – čim ustaneš.“ Pre nego što sam stigla da odgovorim, nestala je u kući.

Kad sam unela rublje, pronašla sam peglu, očistila je i stavila na vatru da se zagreje. Taman sam počela da peglam kad je ušla Taneke i pružila mi korpu za kupovinu. „Idemo sada kod mesara“, reče. „Uskoro će mi zatrebati to meso.“ Čula sam je kako zveckea po kuhinji i osetila miris prženog paškanata.

Katarina je sedela na klupi ispred kuće, do nogu joj je na stoličici sedela Lisbet, a Johanes je spavao u kolenjima. Češljala je Lisbetinu kosu i tražila vaške. Pored njih su Kornelija i Alejdis šile. „Ne, Alejdis“, govorila je Katarina, „povuci jače konac, to je suviše labavo. Pokaži joj, Kornelija.“

Nisam mogla da zamislim da mogu zajedno biti tako mirne. Marthe dotrča s kanala. „Ideš kod mesara? Mama, mogu li i ja?“

„Samo ako oстанеš uz Taneke i slušaš je.“

Radovala sam se što Marthe ide s nama. Taneke je prema meni i dalje bila oprezna, ali Marthe je bila vesela i hitra i to nam je pomoglo da se brže sprijateljimo.

Upitala sam Taneke koliko već radi za Mariju Tins.

„Oh, već dugo“, reče. „Počela sam godinu-dve pre nego što su se gospodar i mlada gospodarica venčali i došli da žive ovde. Tada, nisam bila starija od tebe. Koliko ti, dakle, imaš godina?“

„Šesnaest.“

„Ja sam počela sa četrnaest“, reče Taneke trijumfalno. „Radim ovde pola svog života.“

Ja to ne bih rekla s tolikim ponosom. Rad ju je toliko iscrpio da je izgledala starije od svojih dvadeset osam godina.

Kuća mesa se nalazila odmah iza Gradske kuće, jugoistočno od Pijačnog trga. U njoj su bile trideset dve tezge – već generacijama su u Delftu bila trideset dva mesara. Bila je puna domaćica i služavki koje su birale, pogađale se i kupovale za svoje porodice, i muškaraca koji su tamo-amo nosili velike komade mesa. Piljevina na podu upijala je krv i hvatala se za obuću i rubove haljina. U vazduhu je lebdeo miris krvi, od kog bih uvek zadrhtala, iako sam nekad ovamo dolazila svake nedelje i trebalo bi da sam se privikla na smrad. Ipak, bilo mi je milo što sam na poznatom mestu. Dok smo prolazile pored tezgi, mesar kod kog smo kupovali meso pre očeve nesreće pozvao me je po imenu. Nasmejala sam mu se, radosna što vidim poznato lice. To mi je bio prvi osmeh tog dana.

Bilo je neobično upoznati toliko novih ljudi i videti toliko novih stvari u jednom danu, i to potpuno odvojenih od svega poznatog što je činilo moj život. Pre bih, kad upoznam nekoga, uvek bila okružena porodicom i susedima. Ako bih išla na neko novo mesto, sa mnom bi bio Frans, otac ili majka, pa se nisam plašila. Novo se preplitalo sa starim, kao kad se krpi čarapa.

Frans mi je rekao da je nedugo po početku svog šegrtovanja gotovo pobegao, ne od teškog rada, nego zato što nije mogao da se svakodnevno suočava s neobičnostima. Zadržalo ga je samo to što je znao da je naš otac potrošio svu svoju uštedevinu na nadoknadu za njegovo šegrtovanje i da bi ga, da se vratio kući, odmah poslao natrag. Osim toga, da je otišao bilo kuda, pronašao bi samo još više neobičnosti.

„Doći ću da te vidim“, šapnula sam mesaru, „kad budem sama.“ Onda sam požurila da sustignem Taneke i Marthe.

Stale su pored tezge nešto dalje. Mesar za tezgom bio je zgodan, prosedih kovrdža i svetloplavih očiju.

„Piter, ovo je Grit“, reče Taneke. „Od sada će ona uzimati meso za nas. Stavljaćeš ga na račun kao i obično.“

Pokušala sam da odvratim pogled od njegovog lica, ali nisam mogla da ne gledam njegovu krvlju umrljanu kecelju. Naš mesar je uvek nosio čistu kecelju kad prodaje i menjao ju je kad god se uprlja krvlju.

„Ah.“ Piter me odmeri kao da sam debelo pile koje želi da ispeče. „Šta želiš danas, Grit?“

Okrenula sam se Taneke. „Dva kilograma odrezaka i pola kilograma jezika“, poruči ona.

Piter se nasmeši. „A šta ti misliš o tome, gospođice?“, obrati se Marthe. „Zar ja ne prodajem najbolji jezik u Delftu?“

Marthe klimnu i zakikota se zureći u izložene kolenice, odreske, jezike, svinjske nožice, kobasice.

„Videćeš, Grit, da ja imam najbolje meso i najpošteniju vagu u Kući“, reče Piter mereći jezik. „Nećeš se žaliti na mene.“

Zurila sam u njegovu kecelju i progutala knedlu. Piter spusti odreske i jezik u korpu koju sam nosila, namignu mi i okrete se da usluži sledećeg kupca.

Zatim smo otišle do tezgi s ribom, odmah pored Kuće mesa. Galebovi su šestarili iznad tezgi, čekajući da ribari bace riblje glave i iznutrice u kanal. Taneke me je upoznala s njihovim ribarom – ni on nije bio naš. Trebalo je da jednog dana kupujem meso, a drugog ribu.

Kad smo krenule, nisam želela da se vratim u kuću, Katari ni i deci na klupi. Želela sam da odem svojoj kući. Želela sam da uđem u majčinu kuhinju i dam joj korpu punu odrezaka. Mi već mesecima nismo jeli meso.

---

* * *

Kad smo se vratile, Katarina je češljala Korneliju. Nisu obraćale pažnju na mene. Pomogla sam Taneke oko ručka, okretala meso na vatri, donosila stvari za trpezu u velikoj dvorani, sekla hleb.

Kad je jelo bilo spremno, došle su devojčice. Marthe se pridružila Taneke u kuhinji, a ostale su sele u veliku dvoranu. Taman sam spustila jezik u bure za meso u jednoj ostavi – Taneke ga je ostavila napolju i mačka samo što ga nije smotala – kad se on pojavio, spolja, na vratima, u dugačkom hodniku, sa šeširom i ogrtačem. Stajala sam nepomično, a on je zastao. Svetlost je sijala iza njega pa nisam mogla da mu vidim lice. Nisam znala da li me gleda niz hodnik. Trenutak kasnije nestao je u velikoj dvorani.

Taneke i Marthe su služile, dok sam ja pazila na bebu u sobi raspeća. Kad je Taneke završila, pridružila mi se, pa smo jele i pile isto što i porodica – odreske, paškanat, hleb i pivo iz krigli. Iako Piterovo meso nije bilo ništa bolje od mesa našeg porodičnog mesara, ukus je bio predivan nakon toliko vremena lišenosti. Hleb je bio ražani, a ne jeftini smeđi hleb kakav smo jeli kod kuće, a pivo nije bilo onoliko razvodnjeno.

Nisam posluživala porodicu za ručkom, pa ga nisam videla. S vremena na vreme čula bih mu glas, obično zajedno s glasom Marije Tins. Po tonu je bilo jasno da se njih dvoje dobro slažu.

Posle ručka Taneke i ja smo raspremile sto, a zatim oprale podove u kuhinji, praonici i ostavama. Zidovi kuhinje i praonice bili su prekriveni belim pločicama, a ognjišta plavim i belim delftskim pločicama sa slikama ptica, brodova i vojnika. Pažljivo sam ih proučila, ali nijednu nije naslikao moj otac.

Veći deo ostatka dana provela sam u praonici, peglajući; ponekad sam prekidala da podstaknem vatru, donesem drva ili izađem u dvorište zbog vrućine. Devojčice su se igrale po kući i dvorištu. Ponekad su ulazile da me posmatraju i džaraju vatru, ili da zadirkuju Taneke kad je nađu kako spava pored praonice, u kuhinji, dok joj Johanes puzi oko nogu. Sa mnom su bile malko ukočene – možda su mislile da ću ih išamarati. Kornelija se mrštila na mene i nije dugo ostajala u praonici, ali Marthe i Lisbet su uzimale opeglanu odeću i slagale je umesto mene u ormare u velikoj dvorani. Njihova majka je tamo spavala. „Mesec dana pre nego što se rodi beba, ona će ostajati u krevetu veći deo dana“, poverila mi je Taneke, „poduprta mnoštvom jastuka poređanim svuda oko sebe.“

Marija Tins je posle ručka otišla u svoje odaje na spratu. Ipak, čula sam je jednom u hodniku. Kad sam pogledala, stajala je na vratima i posmatrala me. Nije ništa rekla, pa sam se vratila peglanju i pravila se da nije tu. Posle trenutak-dva, krajičkom oka sam videla kako klima glavom i polako odlazi.

On je na spratu imao gosta – čula sam dva muška glasa dok su se penjali. Kasnije, kad sam ih čula kako silaze, provirila sam kroz vrata da ih vidim kako odlaze. Muškarac s njim bio je punačak, a na šeširu je imao dugačko belo pero.

Kad se spustio mrak, Taneke i ja smo upalile sveće i večerale s decom u sobi raspeća, hleba, sira i piva dok su ostali jeli jezik u velikoj dvorani. Pazila sam da sednem leđima okrenuta slici Raspeća. Bila sam toliko iscrpljena da sam jedva mogla da mislim. I kod kuće sam ovoliko radila, ali nikada se nisam umorila kao u ovoj nepoznatoj kući gde je sve bilo novo, a ja napeta i ozbiljna. Kod kuće sam mogla da se nasmejem s majkom, Agnes ili Fransom. Ovde nisam imala nikog da se s njim smejem.

Još nisam bila u podrumu gde je trebalo da spavam. Ponela sam sveću, ali sam bila preumorna da razgledam okolo; samo sam pronašla krevet, jastuk i pokrivač. Ostavivši kapak podruma otvoren kako bi me dosegao hladni, sveži vazduh, izula sam se i skinula kapu, kecelju i haljinu, pomolila se na brzinu i legla. Taman sam htela da ugasis sveću, kad sam primetila sliku preko puta kreveta. Uspravila sam se, potpuno budna. Bila je to još jedna slika Hrista na krstu, manja od one gore, ali me je više uznemirila. Hrist je zabacio glavu u bolu, a Marija Magdalena je prevrnula očima. Legla sam nelagodno, nemoćna da skinem pogled s nje. Bilo mi je nezamislivo da spavam u prostoriji sa slikom. Želela sam da je skinem, ali se nisam usudila. Najzad sam ugasila sveću – nisam mogla da priuštim sebi da se razbacujem svećama prvog dana u novoj kući. Ponovo sam legla, očiju prikovanih za mesto na kom je, znala sam, visila slika.

Loše sam spavala te noći, iako sam bila vrlo umorna. Često sam se budila i tražila sliku. Iako nisam ništa mogla da vidim, svaka pojedinost bila mi je urezana u pamćenje. Najzad se, u svitanje, slika ponovo pojavila. Bila sam sigurna da me Devica Marija gleda odozgo.

Kad sam ujutru ustala, trudila sam se da ne gledam sliku; umesto toga gledala sam podrum, po nejasnom svetlu koje je prodiralo kroz prozor ostave iznad mene. Nije imalo bogzna šta da se vidi – nekoliko nagomilanih stolica presvučenih tapiserijom, dve-tri polomljene stolice, ogledalo i još dve slike, obe s motivom mrtve prirode, naslonjene na zid. Da li bi ikom primetio kad bih umesto Raspeća stavila mrtvu prirodu?

Kornelija bi. I rekla bi majci.

Nisam znala šta Katarina – ili bilo ko od njih – misli o tome što sam protestantkinja. Bilo je to čudno osećanje, to što sam sama bila toga svesna. Nikada ranije nisam bila u manjini.

Otkrenula sam leđa slici i popela se uz lestve. Katarinini ključevi zveckali su ispred kuće, pa sam otišla da je potražim. Kretala se sporo, kao napola budna, ali potrudila se da se pribere kad me je spazila. Povala me je uz stepenice, penjući se polako, dok se držala za rukohvat da pomeri svoje krupno telo.

Pred ateljeom je potražila ključ, a zatim je otključala vrata i širom ih otvorila. Soba je bila mračna, šaloni zatvoreni – vide-la sam vrlo malo prema svetlu koje se probijalo kroz otvore između rebara. Soba je odisala čistim, oštrim mirisom lanenog ulja; miris me je podsetio na odeću mog oca kad se uveče vraćao iz fabrike. Mirisalo je na mešavinu drveta i svežeg sena.

Katarina je ostala na pragu. Nisam se usudila da uđem pre nje. Posle jednog neprijatnog trenutka naredila je: „Otvori šalone, dakle. Ne na levom prozoru. Samo na srednjem i desnom. I samo donji deo na srednjem prozoru.“

Prešla sam preko sobe, obišavši stolicu i štafelaj i prišla srednjem prozoru. Otvorila sam donji deo, pa šalone. Nisam pogledala sliku na štafelaju, ne dok me je Katarina gledala s vrata.

Sto je bio gurnut uz desni prozor, sa stolicom na uglu. Naslon i sedište stolice bili su presvučeni kožom ukrašenom žutim cvetovima i listovima.

„Ne pomeraj ništa ovdé“, podseti me Katarina. „On ovo slika.“

Čak ni kad sam stala na prste nisam mogla da dohvatim gornji deo prozora i šalone. Morala bih da se popnem na stolicu, ali nisam to htela da uradim pred njom. Činila me je nervoznom, čekajući na vratima da načinim grešku.

Razmišljala sam šta da učinim.